

Türkiye’de Sporla İlgili Etik Davranışlar ve Fairplay Örnekleri

Ayfer ZEREN^{1,}, Seyhan HASIRCI²*

¹ Nişantaşı Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü

² Nişantaşı Üniversitesi, Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu

*Sorumlu Yazar: ayferzeren49@gmail.com

Gönderilme Tarihi: 18.10.2022– Kabul Tarihi: 24.11.2022

Öz

Çalışmanın amacı spor ahlakı ve spor etiği ilklerinin değerlendirilmesidir. Spor alanında etik, ahlak ve ahlaksızlık kavramlarına Sporun birey, toplum, sosyal hayat, ekonomi, eğitim gibi alanlar ile ilişkisi incelenmiş ve bu alanlarla ilgili etik ve ahlaki yaklaşımları tanımlarına ulaşılmaya çalışılmıştır. Bu çalışma yapılırken literatür taraması veri toplama tekniği kullanılmıştır. Konu ile alakalı bilimsel makaleler, araştırmalar, kitap, dergi ve internet siteleri detaylıca incelenerek öncelikle sporun genel tanımına değinilmiş ardından spor ile ilişkili tüm alanlar ve ilgili etik ve ahlaki tanımlamalar değerlendirilmiştir. Yapılan analizler sonucunda sporun birey için kişilik, sağlık ve pedagojik açıdan olumlu katkılar olmuştur. Sporun toplumsal ve sosyal açıdan bütünleştirici ve düzenleyici gücünün kişiler önemli görüldüğü anlaşılmıştır. Bu itibarla araştırması yapılan konunun tüm disiplinlerle yakından ve daha geniş bir yelpaze de araştırılıp incelenmesi ile istendik davranışların oluştuğu etik ve ahlaki bir zeminde, spor yapılmasının daha olası durduğu anlaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Spor Ahlakı, Spor Etiği

Ethical Behaviors Related to Sports in Turkey and Fairplay Examples

Abstract

The aim of the study is to evaluate the principles of sports ethics and sports ethics. The relationship between the concepts of ethics, morality and immorality in the field of sports with fields such as individual, society, social life, economy, education has been examined and the definitions of ethical and moral approaches related to these fields have been tried to be reached. In the course of this study, the literature review data collection technique was used. The scientific articles, researches, books, magazines and Internet sites related to the subject were examined in detail and the general definition of sports was first mentioned and then all the fields related to sports and the related ethical and moral definitions were evaluated. As a result of the analyzes carried out, there have been positive contributions of sport in terms of personality, health and pedagogic for the individual. It has been understood that the social and socially integrative and regulatory power of sports is considered very important. As a result of the analyzes carried out, there have been positive contributions of sport in terms of personality, health and pedagogic for the individual. It has been understood that the social and socially integrative and regulatory power of sports is considered very important.

Keywords: Sports Ethics, Sports Ethics

1.Giriş

Spor bireyleri duygusal, düşünsel, ruhsal ve fiziksel yönden değişime iten, birbirinden farklı ırk, renk, din, inanış ve düşünce biçiminden insanı bir araya getirme gücüne sahip, toplumları doğrudan veya dolaylı yönden etkileme yetisinde olan sosyal aktiviteler bütünüdür. Spor insan bedenini ve ruhunu terbiye etmeyi amaçlayan insanın hayatının birçok alanında kuşatıcı vazifesi olan bir olgudur. Teknolojinin hızla gelişmesi, imkân ve olanakların artmasıyla beraber spor, yayılım hızını arttırmış ve küresel yelpazede her kesimden insanın duygu, düşünce ve davranışlarında ortak değişimler meydana getirmeyi başarmıştır. (Ateş, 2021).

Spor ahlakı ve spor etiği ile beklenen ya da kaçınılması gereken eylemler sadece spor yapan bireyleri değil bir sektör ve bir disiplin olarak bu olgunun içerisinde var olan doğrudan ya da dolaylı olarak tüm bireyleri kapsamaktadır. Sporcu, antrenör, takım, seyirci, taraftar, rakip, temsil edilen devlet, düşünce, ilke, sponsor firmalar, federasyonlar, sportif kurumlar, halk vs. spor olgusunun tüm dinamiklerini oluşturan parçaların muhatabı spor ahlakı ve spor etiği konusudur. (Şahin M., 2009). Fair-Play, yarışmaya katılım gösteren sporcuların oyunun kurallarına hem mutlak saygı göstermelerini hem de bunun ötesinde bilhassa müsabaka sporlarının belli bir ruh halinde devam ettirilmesini de gerektirmektedir. Fair-Play sadece müsabakaya katılım gösterenlerin görevi değildir. Oyuncular kadar seyircilerin, antrenörlerin, hakemlerin ve müsabakadaki bütün görevlilerin ve medyanın Fair Play kuralları çerçevesinde hareket etmesi büyük önem arz etmektedir (Fıratlı, 1998, Akt; Kotan, 2004: 50).

2. Çalışmanın Amacı

Bu çalışma ile amaçlanan, sporda etik kavramı, dünyada ve ülkemizde bu kavramın algılanış biçimi, kuramsal açıdan sporda etik davranışlar ve fair play örneklerini göstermek. Spor alanında etik, ahlak ve ahlaksızlık kavramlarına, şiddete toplum anlayış perspektifi ile yaklaşılarak incelenmeye çalışılmıştır. Sporun birey, toplum, sosyal hayat, ekonomi, eğitim gibi alanlar ile ilişkisi incelenmiş ve bu alanlarla ilgili etik ve ahlaki yaklaşımlarının sporcular, antrenörler, hakemler, seyirci, taraftarlar ve doktorların etik davranışlar ve fair play üzerindeki olumlu ve olumsuz etkilerine ulaşılmaya çalışılmıştır. Bu tanımların toplum anlayışı içerisindeki ahlak ve etik kavramları ile olan ilişkisi ortaya konulmaya çalışılmıştır. Etik ve ahlak değerlerinin benimsenmesi, toplum olarak kabul edilmesi, ülkemiz ve dünyanın bu değerlerin ne kadar önemli ve gerekli olduğunu anlayabilmesi amacı ile yaşanan olumlu ve olumsuz örnekleri bu çalışmada göstermeye çalıştım. Bu örnekler doğrultusunda bireyler olarak bilgileri ve yaşanan olumlu ve olumsuz örnekleri öğrenip, benimseyip ve ders alarak ülkemiz ve dünyada spor alanında etiğe ve fair playe uygun bir toplum anlayışı sağlamak.

3. Çalışmanın Önemi

Çalışmada sporun tanımı ve spor faaliyetlerinin başlangıcı, tarihsel gelişimi, farklı dönemlerde sporun geçirdiği

dönüşüm ve değişim, sporun kurumsallaşması ve profesyonelleşmesini sağlayan unsurlar ortaya konmakta, sporun küresel bir faaliyet ve kültür olarak yaygın hale gelişi ve günümüz toplumu üzerinde ortaya çıkardığı etkiler irdelenmektedir. Sporda etik ile fairplay boyutlarının ele alındığı bu çalışmanın literatüre önemli katkı sağlayacağı öngörülmektedir.

4. Çalışmanın Yöntemi

Bilimsel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Bilimsel araştırma yönteminin pozitivizm, yorumlayıcı ve eleştirel paradigmasından yararlanılarak düzenlenmiştir. Bu zamana kadar bu konu ile ilgili yapılan çalışmalar, sporda etik üzerine yazılan kitaplar ve dergiler, yayınlanan akademik makaleler incelenerek derleme yapılmıştır.

5. Sporda Şiddet

Kimi zaman spor etkinliklerinde sporcular ya da taraftarlar arasında bazı şiddet içerikli olaylar yaşanmaktadır. Değinen şiddet olayları bazen yaralanma ve hatta ölümle sonuçlanmaktadır. Bahsedilen hadiseler ulus, din ya da kültür ayrımı olmaksızın neredeyse tüm dünyada görülen küresel bir soruna dönüşmüştür. Bu noktada akıllara şu bir soru gelmiştir: Spor saldırganlık dürtüsünü ya da şiddeti tetikleyebilir mi?

Yukarıda bahsedilen soruya yanıt bulabilmek için öncelikle “sporda şiddet nedir?” sorusuna bir yanıt vermek gerekmektedir. Sportif müsabaka ya da yarışmalar sırasında sporcuların biyolojik, ruhsal, fizyolojik ve çevresel etmenlerin etkisi altında kalarak takımındaki arkadaşlarına, rakibine veya hakeme karşı olan kural dışı hareketlerine, genel olarak sporda şiddet adı verilmektedir.

6. Ahlak

Ahlak, genel manasıyla, toplumun belirlediği, toplum içerisindeki tüm bireylerin uymak mecburiyetinde olduğu davranış kalıplarına verilen isimdir. Ahlak anlayışı içerisinde, kişi davranışları doğru-yanlış ya da iyi-kötü olarak değerlendirilmekte ve iyi davranışlara yönelinmesi, kötü davranışlardan istisnasız uzak durulması gerektiğinin altı çizilmektedir. Ahlak ile alakalı yapılan tanımlamaların bazılarında, huyun ön plana çıkarıldığı görülmektedir.

7. Sporda Ahlak

Spor ahlakı, tek başına özel bir disiplin olmasının yanında ekonomi, bilim, siyaset, sağlık, sosyoloji gibi diğer disiplin alanları ile kopmaz bir bağlantı içerisindedir. Spor yapan birey için doğru, yanlış nedir? İyi ve kötüyü belirleyecek ölçüt hangi fenomenler ile temellendirilecektir? Sporda estetik süreç nasıl değerlendirilir? Toplum ve birey için sağlık ve huzur kaynağı olan spor kendi içinde hangi değerleri barındırır? (Şahin M. , 2009).

9. Etik

Etik terimi Yunanca "karakter ya da kişilik" manasına gelen "ethos" kelimesinden türemiştir." Etik sözcüğüne doğru olanı yapabilmek, doğru davranışlar sergileme, insani ve vicdani olanı tercih edebilme ve toplumsal değerler ile ilgili düşünme yetisidir denilebilir. (Vikipedi, 2021).

10. Fair Play

Anglosakson bir terim olan fair play; dürüst oyun ve dürüst davranış manasına gelmektedir. Fair Play'in direkt karşılığı olarak etik üstü davranış da kabul edilmektedir. Etik davranış kavramı her konuda koyulmuş olan kuralları saygı ve dürüstlük çerçevesinde uygulamak demektir. Fair Play ise bütün bu bahsedilenler haricinde kişisel menfaatleri ve hırsları bir kenara bırakarak hayatta üstün insan ruhunu ortaya koyabilmektir. Kardeşlik, sevgi ve dostluk anlayışı bulunan Fair Play'de hiçbir sınır bulunmamaktadır. Ne zaman bütün davranışlarımız Fair Play'e göre ayarlanırsa yalnızca o zaman Fair Play'e adım atılmış olur.

11. Sporda Fair Play

Mutlak bir başarıyı hedef alan ve bu doğrultuda fazlaca çaba sarf edilen bugünkü performans sporlarında, başarı elde edebilmek için acımasız ve aldatıcı politikalar güdülmektedir ve geliştirilmektedir. Bahsedilen anlayışın en belirgin ölçütü, oyun içinde kural dışı davranışları hakeme hissettirmeden gerçekleştirmektir. Bilhassa profesyonel sahada, sporcuların Fair-Play'e uygun olmayan davranışları benimsemeleri, kişisel ve toplumsal beklentilerin başarı çabasından ileri gelmektedir. Sporcular üzerinde sponsorlar, siyasi çevreler, antrenör, kamuoyu, taraftarlar, medya, hekim, kulüp ve spor örgütünün yoğun baskısı söz konusudur ve bu durum da sporcuları doğal olarak sadece faydacı başarı olanakları aramaya itmektir (Yıldıran, 2002, Akt; Kotan, 2004: 49).

12. Sonuç ve Öneriler

Sporun doğasında var olan mücadele ruhu sporcular üzerinde hem psikolojik hem de davranış birtakım yansımaları doğurmaktadır. Hatta sporculuk ruhunun temeli olan rakibe, antrenöre ve seyirciye duyulan saygının, galip gelme arzusu sebebiyle kimi zaman yok olduğu görülmektedir. Fair play anlayışını da spor sahasında hoş görülmemeyen ve ahlaki değerler ile çelişen bütün bu davranışların zıtı olarak tanımlamak mümkündür. Detaylı ele alındığında fair play'in formal ve informal kollara ayrıldığı belirtilmektedir. Formal ya da informal farkatmaksızın fair play' in görüldüğü spor müsabakalarında saygı, centilmenlik, dürüstlük vb. davranışları her zaman kazandırmaktadır. Bahsi geçen kazanımların topluma da doğrudan etkisinin olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. Zira sportif müsabakalarda takınılan ahlak dışı davranışlar ve toplumun ahlaki değerleri çeliştiğinde, toplumun sporcuyu ve hatta kulübü dışlanması veya kınanması ile karşı karşıya kalınabilir.

Geçmiş dönemler ele alındığında bu kapsamda fair play hareketine sayısız örnekler vermek mümkündür. 1996

senesinde Avrupa Futbol Şampiyonasında Hırvatistan ve Türkiye arasında bir maç yapılmıştır. Alpay Özalan maçın sonlarında gole kavuşan Hırvat oyuncuyu düşürme eğilimi göstermeyerek oldukça büyük bir fair play davranışına imza atmıştır. Başkaca, 2002 Futbol Dünya Kupasında Türk Milli Futbol Takımı'nın dünya üçüncüsü olmasından sonra rakibi Güney Kore'nin bayrağını Türk bayrağı ile yan yana tutarak taktir edilecek bir fair play davranışı sergilemiştir. Sonuçta; geçmişi insanlık kadar eskiye dayanan spor kavramının başlığı altında bulunan mücadele ruhu ve kazanma arzusu sebebiyle sprocu, medya, antrenör gibi spor paydaşlarının ahlaki değerler ile uyumsuz tutum ve davranışlar sergileyebildikleri görülmektedir. Bahsi geçen tutum ve davranışlar asla fair play anlayışı ile örütmemektedir.

Hemen her alanda olduğu gibi spor ahlakı' da bir eğitim süreci olarak önce ailede ardından okulda ve sonrasında ise toplum içerisinde özgün ve yaygın işleyiş biçimiyle hayat boyu işlenmelidir. Bireyler vicdani ve ahlaki ilkeleri önce net bir temelde öğrenmeli ardından pekiştirmelerle unutturulmadan bu ilkelere yönelik bir sportif eylem sürdürülebilir.

Spor müsabakası süresince kötü sözlerin karşı tarafta sarf edilmesi, argo ve küfürle cümlelerle karşı tarafın tahrik edilmesi İslam anlayışı açısından kabul edilmezken bu durumun maddi ve manevi müeyyidelerle önüne geçilmesi amaçlanmaktadır.

Kaynakça

- Akarsu, Bedi (1984), "Felsefe Terimleri Sözlüğü", İnkılâp Kitabevi, Ankara.
- Aristoteles (1998), "Nikomakhos'a Etik", Çev. Saffet Babür, Kebikeç, Ankara.
- Aydın, İ. (2003), "Eğitim ve Öğretimde Etik", Pegem, Ankara.
- Busbecg, O. G (tr.). "De, Türkiye'yi Böyle Gördüm", M. F. Topaloğlu, Elips Kitap, Ankara.
- Carpini, J. P (tr.), "Moğol Tarihi ve Seyahatname", Çev. E. Ayan, Derya Kitabevi, Trabzon
- Doğan, Özlem (2007), "Günümüzde Felsefe Disiplinleri", İnkılâp Kitabevi, İstanbul.
- Doğan, Özlem (2015), "Etik Ahlak Felsefesi", Notos Kitap, İstanbul.
- Küçük, H., Küçük, V (2021), "Psiko-sosyal gelişim süreci içerisinde insan ve spor ilişkisi". Edergi, C. 2.
- Özmen, F., Güngör, A (2008), "Eğitim denetiminde etik" İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, C. 9, s. 137-155.
- Özsoy, S., Eskicioğlu, Y (2007), "Türkiyede spor medyasında etik", Kocaeli Üniversitesi İletişim Fakültesi Araştırma Dergisi, C. 5, S. 25, s. 45-64.
- Yılmaz, A., Ulaş, M (2016), "Kadınların rekreatif alanlarda fiziksel aktivite yapma amaçları ve karşılaştıkları sorunlar", Spor Bilimleri Dergisi, s. 102-103.
- Yoncalık, O., Gündoğdu, C (2007), "Sporda ahlaki bir sorun olarak doping", Fırat Üniversitesi Doğu Araştırmaları Dergisi, C. 6, S. 1, s.128-134.

